

Boekbespreking Vormwijzer

Keywords

boekbespreking, Treebus, Vormwijzer, Tekstwijzer

Boekbespreking

Vormwijzer: een gids bij het vormgeven en produceren van drukwerk.

K.F. Treebus

's Gravenhage, SDU Uitgeverij

3de druk, 1997

Altijd als ik bij de ramsj-boeken iets zie liggen met een harde kaft en een stofomslag, kijk ik even wat het precies is. Vooral als het bij boekhandel 'De Bengel' hier in Dordrecht op de Voorstraat is, want daar heb ik in het verleden al een aantal aardige boeken vandaan gesleept. Zo vond ik afgelopen september de derde druk van de "Vormwijzer", voor 17.50 euro.

Inleiding

K.F. Treebus is tevens de auteur van "Tekstwijzer", waarvan de ondertitel is 'Een gids voor het grafisch verwerken van tekst'. Dat de "Vormwijzer" in hetzelfde genre valt blijkt overduidelijk uit de ondertitel: 'Een gids bij het vormgeven en produceren van drukwerk'. Beide boeken behoren tot een reeks van boeken over het uitgeef-proces, waarin onder andere ook Renkema's "Schrijfwijzer" en Van der Horst's "Leestekenwijzer" zijn verschenen.

Wie bekend is met de Tekstwijzer zal het meteen opvallen dat dit boek sprekend op zijn voorganger lijkt voor wat betreft de layout. Dezelfde citaatjes in de extra brede linker kantlijn, dezelfde fonts, dezelfde witruimtes rondom de koppen, dezelfde bladvulling. Het enige dat dit boek anders maakt is dat een groot gedeelte van de illustraties in kleur is gezet, en dat er veel meer illustraties opgenomen zijn.

Inhoudelijk is dit boek evenwel heel anders dan de Tekstwijzer. In dit boek ligt de nadruk sterk op het 'de weg wijzen', en veel minder op 'onder-wijzen'. Dat maakt dat het boek zich wat minder leent voor van voor tot achter doorlezen, en juist meer voor naslag. Er is een heleboel informatie opgenomen, en een groot gedeelte van die informatie staat op zichzelf, los van de andere onderwerpen in het boek. Wellicht daarom heeft het boek maar vier hoofdstukken en een literatuurlijst, maar wel een heleboel (sub-)secties binnen die hoofdstukken.

1: Makers, medewerkers, middelen

Dit korte hoofdstuk is meer een vergrote inleiding. Eerst worden functie, inhoud en vorm van de "Vormwijzer" uiteengezet. Daarna legt de schrijver in het globale termen uit hoe het produceren van drukwerk in elkaar steekt en welke taken daarbij komen kijken. De rollen van de initiator, uitgever, vormgevers, begeleiders en uitvoerders worden kort besproken. Als afsluiter wordt aan de hand van de productie van de Vormwijzer zelf een voorbeeld gegeven van hoe deze rollen in de praktijk met elkaar samenwerken.

2: Prenten, platen en puntrasters

Tachtig pagina's worden besteed aan het beschrijven van de grafische processen die nodig zijn om de gewenste informatie op een medium vast te leggen.

De paragrafen aan het begin van dit hoofdstuk gaan vooral over technieken uit het verleden. De toenemende mate van industrialisatie is duidelijk gemaakt in

het verloop van papyrusrollen naar middeleeuwse manuscripten, naar houtsnijwerk, naar blokboeken, naar metaalgravures, naar lithografie, naar fotografie, om te eindigen bij galvanoplastiek.

Na deze vogelvlucht wordt stilgestaan bij de technieken die heden ten dage massaal in gebruik zijn. Op dit punt is het overzicht even een beetje zoek: naast korte beschrijvingen van bijvoorbeeld fotografische technieken en lijnclichés wordt een heel stel pagina's gebruikt voor behoorlijk gedetailleerde informatie over rasters. Zonder meer nuttige informatie, maar het had wellicht beter apart neergezet kunnen worden. Andere onderwerpen in dit gedeelte zijn graveermachines en *under colour removal*.

Het overzicht keert weer terug wanneer de schrijver verder gaat met het beschrijven van de eisen die aan het aangeleverde materiaal gesteld worden, en op welke manier de noodzakelijke reproductie-instellingen worden gecommuniceerd. Logisch genoeg volgt daarna een gedeelte over kwaliteitscontrole van het resultaat, zoals het verifiëren van de gebruikte kleur aan de hand van de meetstrip op geleverd drukwerk.

De laatste paragrafen van dit hoofdstuk gaan beknopt, maar met aardig wat voorbeelden, in op 'photoshoppen' (door de auteur ietwat deftig aangeduid als 'electronische beeldverwerking'), DTP (de auteur bedoelt daarmee opmaken van teksten op een personal computer), en CAD/CAM (wat Treebus duidelijk ziet als een volwassen broer van DTP).

De laatste paar pagina's gaan over datatransmissie, en op dit punt is het boek sterk gedateerd te noemen. Deze uitgave, uit 1997, bevat hier nog de tekst uit de eerste uitgave (1991). Hoeveel mensen herinneren zich anno 2005 *teletex* nog?

3: Papier, pers, produkt

Het derde hoofdstuk gaat over het drukproces zelf. Het begint met een flink stuk over papier. Hoe dat vroeger met de hand gemaakt werd en hoe dat nu (volledig geautomatiseerd) gaat, over papiersoorten en hun prijzen, over verschillende papierformaten en gewichten, en eigenschappen als opdikking en looprichting.

Hierna volgt een fikse paragraaf over drukken en druktechnieken. Ook hier is er eerst weer plaats gereserveerd voor een stukje geschiedenis, gevolgd door een beschrijving van de verschillende technieken: hoogdruk (boekdruk, blinddruk, stempels en flexdruk), vlakdruk (lithografie en offset), diepdruk (rasterdiepdruk, plaatdruk en staalstempeldruk), doordruk (sjabloondruk, stencildruk en zeefdruk).

Na deze heldere maar technische uiteenzetting volgen een paar pagina's over de keuzes die gemaakt kunnen worden, en de effecten die zo'n keus heeft op bijvoorbeeld de katernindeling en afloopranden. Hier komen ook wat speciale effecten zoals irisdruk en speciale inktten aan bod.

Het woord 'produkt' uit de hoofdstuktitel wordt ingevuld door een leuk sub-hoofdstuk over onder andere vouwen, snijden en inbinden. Dit is mijns inziens één van de beste gedeelten van het boek. Het is helder geschreven, er zijn duidelijke tekeningetjes ter illustratie van lastige concepten zoals vouw-vormen, er zijn kleurenfoto's van prachtige voorbeeldboeken en lekker weinig foto's van de grote of lelijke apparaten die in de rest van het boek vrij vaak voorkomen.

4: Vorm, functie, vondst

Het laatste hoofdstuk gaat over vormgeving. In verhouding tot de rest van het boek vind ik dit een wat minder waardevol onderdeel. Aan de hand van allerlei beroemde voorbeelden wordt getoond wat er zoal aan (on-)mogelijkheden is voor een vormgever. Al die voorbeelden van typografie en typografische grappen hadden van mij best overgeslagen mogen worden.

Een interessant onderdeel is wel de uiteenzetting over de wetenschappelijke (zowel natuurkundige als psychologische) eigenschappen van kleur waar het hoofdstuk mee begint, en er staat wel degelijk heel zinnige informatie tussen de voorbeelden door. Ik had dit liever wat ingetogener gezien, dat is alles.

Literatuuropgave, register, illustraties

De literatuuropgave is weer een juweeltje. Alleen al die enorme lijsten met verwijzingen maken de boeken van Treebus hun geld waard. In de "Vormwijzer" bestaat de lijst uit niet minder dan 692 verschillende publicaties, overzichtelijk gerangschikt op de paragraaf waar ze bij passen, met extra verwijzingen voor publicaties die gerangschikt staan onder een ander kopje.

Daarna volgt een register. Ikzelf zoek onderwerpen meestal op via de uitgebreide inhoudsopgave voorin, maar de verwijzingen zijn met name handig zijn voor het opzoeken van geciteerde personen en genoemde bedrijfsnamen.

Conclusie

Voor de zeventien-en-een-halve euro die ik eraan besteed heb, is het een prima inleidend werk over alles wat er bij de productie van drukwerk komt kijken. Het boek bevat meer dan genoeg informatie om als buitenstaander je wensen te kennen te geven aan een vakman, en de literatuurlijst maakt het makkelijk om boeken te vinden die dieper ingaan op één bepaald aspect.

Daarbij is het boek zelf stevig uitgevoerd en zeer verzorgd qua productie en vormgeving. Wel is het boek soms wat warrig en hier en daar ietwat gedateerd. Als je het te pakken kunt krijgen bij de ramsj is het boek zeker zijn geld waard. Maar als ik het oorspronkelijke bedrag (zo'n 40 euro) betaald had, zou ik me nu toch ietwat bekocht hebben gevoeld.